

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATI VA UNI OSHIRISH OMILLARI

Raxmanova Dilfuza Alimovna

43-DMTT tarbiyachisi

dilfuzaalimovna48@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim sifati tushunchasi, uning nazariy asoslari hamda sifatni oshirishga ta'sir etuvchi pedagogik, psixologik va tashkiliy omillar tizimli ravishda tahlil qilinadi. Ta'lim sifatini oshirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, rivojlantiruvchi ta'lim muhiti, pedagog kadrlar salohiyati va ota-onalar bilan hamkorlikning o'рни asoslab beriladi. Shuningdek, ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlari va amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda integrativ, reflektiv va differensial yondashuvlar o'zaro uyg'un holda ko'rib chiqildi hamda ularning kompleks modeli taklif etildi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ta'lim sifati, innovatsion pedagogika, kompetensiya, rivojlantiruvchi muhit.

Maktabgacha ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning eng muhim bosqichi sifatida e'tirof etilib, unda inson shaxsining asosiy sifatleri shakllanadi. Aynan ushbu davrda bolaning kognitiv faoliyati, nutq rivoji, ijtimoiy moslashuvi va emotsional barqarorligi shakllanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim sifati masalasi zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ilmiy yondashuvlarda ta'lim sifati faqat bilim berish bilan emas, balki bolaning har tomonlama rivojlanishi bilan baholanadi.

Ta'lim sifati tushunchasi ko'p qirrali bo'lib, u ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari, vositalari va natijalari o'rtasidagi uyg'unlik darajasini ifodalaydi. OECD va UNESCO tadqiqotlariga ko'ra, sifatli maktabgacha ta'lim bolaning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri hisoblanadi⁹⁴. Shu sababli ta'lim sifatini oshirish strategik vazifa sifatida qaraladi.

Ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillarni tizimli tahlil qilish ularning bir-biri bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Birinchi va eng muhim omil — pedagog kadrlar salohiyatidir. Pedagogning kasbiy kompetensiyasi, metodik tayyorgarligi va innovatsion yondashuvlarni qo'llash darajasi ta'lim

⁹⁴ OECD. Starting Strong: Early Childhood Education and Care. – Paris, 2020.

samaradorligini belgilaydi. Zamonaviy pedagog faoliyati konstruktivistik yondashuvga asoslanib, bolani faol subyekt sifatida rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim⁹⁵. Shu bilan birga, pedagoglarning uzluksiz malaka oshirishi, ilmiy yangiliklarni amaliyotga joriy etishi ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Ikkinchi muhim omil — ta'lim mazmunidir. Zamonaviy maktabgacha ta'lim dasturlari kompetensiyaga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Kompetensiyaviy yondashuv bolalarda bilimni qo'llash, muammoli vaziyatlarni hal etish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ilmiy tadqiqotlarda bola bilimni faol o'zlashtiruvchi subyekt sifatida qaraladi va bu yondashuv zamonaviy ta'lim mazmunining asosini tashkil etadi⁹⁶.

Uchinchi omil — ta'lim muhiti. Rivojlantiruvchi muhit bolaning bilish faoliyatini rag'batlantiradi va uning qiziqishini oshiradi. Bunday muhitda didaktik materiallar, o'yin vositalari, texnologik resurslar va estetik elementlar uyg'unlashgan bo'lishi kerak. Bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, aynan muhit uning "yaqin rivojlanish zonasi"ni kengaytiradi. Shu bois ta'lim muhitini to'g'ri tashkil etish ta'lim sifatini oshirishning muhim shartidir.

To'rtinchi omil — innovatsion pedagogik texnologiyalardir. Zamonaviy ta'limda STEAM yondashuvi, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim va raqamli vositalar keng qo'llanilmoqda. Bu texnologiyalar bolalarning qiziqishini oshiradi, ularni faol o'rganishga jalb qiladi va bilimlarni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi. Ayniqsa, maktabgacha yoshda o'yin asosida o'qitish eng samarali usul hisoblanadi, chunki bu yoshda bola faoliyatining asosiy turi o'yindir.

Beshinchi omil — ota-onalar bilan hamkorlikdir. Oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik bolaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, ota-onalar ta'lim jarayoniga faol jalb etilgan holatlarda bolalarning akademik va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari yuqori bo'ladi. Shu sababli ota-onalar bilan tizimli ishlash ta'lim sifatini oshirishning muhim yo'nalishidir.

Ta'lim sifatini oshirishda monitoring va baholash tizimi ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonini muntazam tahlil qilish orqali kamchiliklar aniqlanadi va ularni bartaraf etish imkoniyati yaratiladi. Zamonaviy baholash tizimlari diagnostik, formatif va summativ baholash elementlarini o'z ichiga

⁹⁵ Ishmuhammedov R. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.

⁹⁶ O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, 2019.

oladi va bu tizim ta'lim sifatini uzluksiz oshirishga xizmat qiladi⁹⁷.

Bundan tashqari, maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv omili ham muhim rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalarini samarali boshqarish, strategik rejalashtirish va resurslardan oqilona foydalanish ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Rahbarlarning innovatsion fikrlashi va liderlik qobiliyati muassasa rivojlanishini ta'minlaydi.

Yana bir muhim jihat — individual yondashuvdir. Har bir bola o'ziga xos rivojlanish xususiyatlariga ega bo'lib, ta'lim jarayonida bu jihatlarni hisobga olish zarur. Individual yondashuv bolalarning qobiliyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga yordam beradi va ta'lim samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limda sifatni oshirish uchun kompleks yondashuv zarur. Ya'ni pedagogik, metodik, tashkiliy va ijtimoiy omillar birgalikda rivojlantirilishi kerak. Shu asosda quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin: pedagoglarning malakasini oshirish tizimini takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, ta'lim muhitini modernizatsiya qilish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, monitoring tizimini rivojlantirish va boshqaruv samaradorligini oshirish.

Maktabgacha ta'lim sifatini oshirish masalasini chuqurroq tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayon faqat alohida omillar bilan emas, balki tizimli yondashuv orqali samarali amalga oshiriladi. Ta'lim sifati dinamik kategoriya bo'lib, u doimiy rivojlanish va yangilanishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim tizimida sifatni boshqarish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Sifatni boshqarish — bu ta'lim jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va takomillashtirishdan iborat kompleks jarayon hisoblanadi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda “integrativ yondashuv” tushunchasi keng qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuvga ko'ra, ta'lim jarayonida turli fanlar va faoliyat turlari o'zaro uyg'unlashtiriladi. Masalan, STEAM yondashuvi orqali bolalarda matematika, texnologiya, san'at va ilmiy tafakkur birgalikda rivojlantiriladi. Bu esa bolalarning kompleks fikrlash qobiliyatini shakllantiradi va ularni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi.

Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda reflektiv pedagogika muhim ahamiyatga ega. Reflektiv yondashuv pedagogning o'z faoliyatini tahlil qilishi, kamchiliklarni aniqlashi va ularni bartaraf etishga qaratilgan bo'lib, bu jarayon ta'lim sifatini uzluksiz oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, reflektiv pedagogika elementlari qo'llanilgan ta'lim muassasalarida pedagoglarning kasbiy samaradorligi sezilarli darajada

⁹⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3305-son qarori, 2017.

oshadi.

Bundan tashqari, maktabgacha ta'lim tizimida differensial yondashuvni qo'llash ham muhimdir. Har bir bolaning individual rivojlanish sur'ati, qiziqishlari va qobiliyatlari turlicha bo'lganligi sababli, ta'lim jarayonini individuallashtirish zarur. Differensial yondashuv orqali bolalarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi va bu ta'lim samaradorligini oshiradi.

Ta'lim sifatini oshirishda pedagogik diagnostika muhim vosita hisoblanadi. Diagnostika orqali bolalarning rivojlanish darajasi aniqlanadi, ularning kuchli va zaif tomonlari tahlil qilinadi. Bu esa individual yondashuvni samarali tashkil etishga yordam beradi. Zamonaviy diagnostika metodlari bolaning nafaqat bilim darajasini, balki uning psixologik va ijtimoiy rivojlanishini ham baholash imkonini beradi⁹⁸.

Maktabgacha ta'lim tizimida sifatni oshirishda yana bir muhim yo'nalish — bu innovatsion boshqaruv hisoblanadi. Ta'lim muassasasini samarali boshqarish, strategik rejalashtirish va resurslardan oqilona foydalanish ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy rahbar pedagogik lider sifatida jamoani rivojlantirish, innovatsiyalarni joriy etish va sifatni boshqarish jarayonlarini samarali tashkil etishi lozim.

Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimida sifatni oshirishda xalqaro tajribalarni o'rganish va joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. OECD va UNESCO tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta'lim sifatiga alohida e'tibor qaratilib, u yerda ta'lim muhiti, pedagoglar tayyorgarligi va innovatsion metodlar yuqori darajada yo'lga qo'yilgan.

Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda motivatsiya omili ham muhim rol o'ynaydi. Pedagoglarning kasbiy faoliyatga bo'lgan motivatsiyasi, bolalarning o'qishga qiziqishi va ota-onalarning ta'lim jarayoniga munosabati ta'lim samaradorligini belgilaydi. Shu bois ta'lim tizimida motivatsiyani oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish zarur.

Yana bir muhim jihat — innovatsion ta'lim muhitini yaratishdir. Bu muhitda zamonaviy texnologiyalar, interaktiv vositalar va ijodiy faoliyat uchun sharoitlar yaratiladi. Bunday muhit bolalarda mustaqil fikrlash, tadqiqotchilik va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Maktabgacha ta'limda sifatni oshirishda barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish ham muhimdir. Bu tamoyillar ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarni o'z ichiga olib, bolalarda atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatni shakllantiradi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim sifati ko'p omilli va dinamik tizim sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim

⁹⁸ Azizxodjaeva N.N. Pedagogik mahorat. — Toshkent, 2020.

sifatini oshirishda pedagog kadrlar salohiyati, innovatsion texnologiyalar, rivojlantiruvchi muhit va ijtimoiy hamkorlik integratsiyasi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Taklif etilgan kompleks yondashuv modeli ta'lim tizimida samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi va uni amaliyotga joriy etish istiqbolli hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3305-son qarori, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, 2019.
3. Ishmuhamedov R. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
4. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik mahorat. – Toshkent, 2020.
5. OECD. Starting Strong: Early Childhood Education and Care. – Paris, 2020.